

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÓ INTÉZMÉNY A TISZA ÖLELÉSÉBEN

Nagyfa: fogságban, de szabadban

Az egyik legnyitottabb a börtönök közül a nagyfai. Az elítéltek itt nem zárkákban élnek, s idejük jó részét a szabadban tölthetik – munkával. Nagyfa, a patkó alakú holtág és az új Tisza-meder által körbezárt „sziget” 1934-ben lett rabgazdasággá. De ma is fogva tartottak művelik a 700 hektárnyi területet. A szögesdrótfonattal megerősített rácsok mögé nézve az is kiderül: jól felszerelt orvosi rendelő, külön oktatási épület, korszerű konyha is szolgálja – a fogva tartottakat.

Szürkés ruhás férfiak ülnek a lovas kocsin, tyúklábmintás inget viselők hajlongnak a földeken. De ugyancsak fogva tartottak szerelik a vízvezeték, tartják rendben a víz- és csatornahálózatot, gondozzák a békás szökőkút körüli parkot is – a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben.

Kastély a rabgazdaságban

– „Kastélynak” nevezzük a legrégebbi nagyfai épületet. Ezzel is emlékezünk gróf Pallavicini Edére, aki 1934-ben rabgazdaság céljára adta át az államkincstárnak a Tisza által határolt területet. A „kastélyunk” eredetileg inkább intézői lakás lehetett, ahol aztán a rabgazdaság parancsnokságát helyezték el. Most raktár, de terveim szerint egyszer ott teleház lesz, ahol majd interneteznek a nagyfai őr lakótelepen élők – villantja föl egyetlen épület történetével a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet történetét és legfőbb jellemzőit is Törzsök Tibor parancsnok.

Eredetileg 900, most 1300 katasztrális holdnyi földterület megművelése ad hasznos elfoglaltságot az itt fogva tartottaknak. E munkaterápiás gazdasági feltételeinek megteremtése manapság a büntetés-végrehajtási intézménytől különálló gazdasági társaság, a Nagyfa Alföld Kft. feladata. A cég elsősorban szántóföldi növények termesztésével és pulykaneveléssel foglalkozik, mezőgazdasági munkásai: rabok. De Nagyfa munkát ad az asztalos, a lakatos, vagy éppen a villanyszerelő szakmunkás fogva tartottaknak is.

– Itt szakmát is tanulhatnak az elítéltek – mutatja oktatási épületük 30 számítógépmonitoros szaktantermét Törzsök Tibor. A hegesztő a háziműhelyben, a szobafestő az intézmény területén, a szakács szakmunkástanuló a konyhában próbálhatja ki és gyakorolhatja, amiről az iskolapadban hallott. A közeli földművelés pedig a tanyagazdászok tanulóinak nevelik a palántákat. A „börtöniskola” az itt dolgozók számára ugyancsak nyitva áll: legutóbb 2003-ban még érettségi vizsgát is tartottak e falak között.

A szögesdróttal megerősített kerítésen kívül és belül is dolgoznak az elítéltek a nagyfai börtönben

A tankönyveken kívül más olvasmányt is kínál a börtönkönyvtár: a 9346 kötet közül a legnépszerűbb Földi Pál, Némere István egy-egy műve, a költők közül pedig Arany János és József Attila verseit olvassák legtöbben.

Bűnök és nációk

– Voltunk itt hétszázán is. Ám idén júliustól megszűntették nálunk az idegenrendészeti őrizetet – utal a közelmúltra a parancsnok. Akkor nem önszántából ismerte meg a nagyfai környezetet a délről és keletről érkező sokféle náció képviselője. 2002-ig azok kerültek ide, akik a zöldhatáron

Látogatók

Átlagosan négy évet tölt a nagyfai börtönben egy elítélt – a statisztika szerint. Míg a szegedi Csillagban egy-egy súlyosabb bűncselekmény miatt sok évet ül a fogva tartott, addig Nagyfán a több kisebb büntetést elkövetők néhány esztendő töltenek. Ez idő alatt azonban az itt fogva tartottakat a szabadság szellője többféleképpen is megérintheti. Például a dolgozó elítélteknek egy évben 20 nap szabadság jár, amikor nem kell munkahelyükre vonulniuk. A jó magaviseletűek közül azok, akik más pozitív cselekedetet is képesek felmutatni (például szorgalmasak, kiemelkedően jól tanulnak), hosszabb-rövidebb időre eltávozhatnak: egy évben 15 napra a fogházra, 10-re a börtönre, 5 napra a fegyház fokozatra ítélték. A református egyház kezdeményezésére a múlt év óta néhányan a családjukkal is együtt tölthetnek egy kis időt. Idén augusztus elején, Hódmezővásárhelyen a református kollégiumban nyolc elítélt 29 (közte 21 gyerek) családjával együtt vett részt közös strandoláson és beszélgetéseken.

A folyó a biztonsági rendszer része

Penge alakúak a „karmai” a NATO-ban is használatos dróthengernek, ami minden kerítés és épület tetejét „habosítja” a fogva tartottak lakóhelye körül. A munkahelynek számító szántóföldeket viszont a Tisza öleli, így aztán a folyó is a biztonsági rendszer része Nagyfán. A szántóföldek közötti dűlőutakon felügyelettel, de szinte szabadon mozgó elítéltek számára a határt a patkó alakú holtág, illetve a szabályozáskor

ásott Tisza-meder jelenti. Egymás közötti konfliktus persze előfordul a nagyfai börtönben is. De fogolyszökés legutóbb 2003-ban bolygatta föl az itteni élet rendjét. Törzsök Tibor parancsnok azt meséli, hogy önként tért vissza a börtönbe az egyik engedély nélkül távozó fogva tartott, mikor kiderült számára, hogy nem várja, nem örül neki senki. Számára azokban az években a nagyfai börtön jelentette az otthon.

szöktek hazánk területére, de a számukra kijelölt közösségi szállást illegálisan elhagyták. Egyszerre 5-10 különböző anyanyelvű, 90-100 férfi múltatta az időt a rácsok mögött. Most üres a – felirata szerint 1943-ban elkészült – földszintes, sárgára mázolt, eredetileg is börtönnek szánt épület.

Bűneik miatt börtönbe vagy fogházba zárt férfiak élnek a nagyfai rácsok mögött. Most közel négyszáz, többségében börtön, vagy fogház fokozatú elítélt tölti itt napjait. Az ennél is súlyosabb, mert fegyházra ítélt néhány bűnös azért van itt, mert a nagyfai krónikus utókezelőben egészségügyi szolgáltatásban részesül.

– Kórháza-rendelője miatt is különleges a nagyfai börtön. A raktárral párhuzamos itteni kórházépület mindig is a gyógyítást szolgálta, hiszen akkor húzták föl, amikor Nagyfa munkaterápiás alkoholelvonó intézet volt – magyarázza a fertőtlenítő szagú folyosón Törzsök parancsnok. Az 1989 óta itt szolgáltató teljesítő dr. Hegedűs Zsolt orvosigazgatótól megtudjuk: nem krónikus betegségben szenvedők közül a legtöbben megfázás vagy mozgásszervi betegség miatt fordulnak orvoshoz. A röntgengéptől kezdve a laboron át minden rendelkezésére áll az itt dolgozó hat orvosnak és tizennyolc ápolónak. De fogorvos és fül-orr-gégész szakorvos is rendszeresen rendel. A hatágyas kórtermekben 66 szűrkeruhás betegnek kilencféle étrend alapján főznek a külön épületbe helye-

zett, csúcfszereltségű konyhán.

Zárka és pingpongasztal

Az egészséges elítéltek elhelyezésére szolgáló, kívülről egyformának tűnő két, ötvenes évekbeli blokkháza emlékeztető tömbön belül azonban nagyon is különböző lehet a fogva tartottak élete – attól függően, hogy ítéletük fegyház, börtön vagy fogház fokozatú szabadságvesztés büntetéséről szól.

– Most a legkisebb létszámú csoportba az a 9-10 fogva tartott tartozik, aki a szabálysértési díj kifizetése helyett inkább a börtönt választotta büntetéséért – magyarázza a parancsnok. De az ő életüket is uralják a szabályok és a szigorú napirend.

Az elítéltek körletében nemcsak nappal, éjszaka sem zárják az ajtókat. A rácsokkal elzárt folyosón egymás mellett sorakoznak az alkoholelvonós időszak emlékét is őrző, kórtermekből kialakított lakóhelyiségek, a közös tusolók és WC-k, meg a pingpongasztalal felszerelt pihenőhely. Tévét az elítélt az intézetparancsnok engedélyével tarthat. Vallását is gyakorolhatja, aki úgy akarja: a nagyfai intézményben dolgozik egy református lelkész, de más egyházak, sőt a kiségyházak, például a jehovák képviselői is gyakran megfordulnak itt.

– Mezőgazdasági gépszerelő vagyok, a gépműhelyben napi nyolc órát dolgozom. Az ezért kapott havi 22 ezer 500 forintot mind elvásárolom az it-

teni boltban, mert nekem nem szokott jönni látogatóm, csomagot se kapok – válaszol a börtönparancsnok kérdésére az egyik elítélt, aki épp pihenőidejét tölti.

Az épületek között, például a hálóléptől az ebédlőbe, vagy a munkahelyre, esetleg az iskolába zárt alakzatban járnak az elítéltek. Ez azt is jelenti, hogy míg más börtönökben a kötelező egyórás „levegőztetés” is nehezen oldják meg, addig Nagyfán természetes, hogy a fogva tartott a szabadban mozog.

A nyugalom szigete

A „bévés”, vagyis a büntetés-végrehajtásban dolgozók számára Nagyfa azért is vonzó, mert az itteni őr lakótelepen, pontosabban az 1940-es években épült szolgálati lakásokban alakíthatják ki otthonukat.

– Most több ház is üresen áll, ezért gondoltam arra, hogy ezekből kialakíthatnánk a nyugdíjas, vagy utazni szerető „bévések” számára olyan szálláshelyeket, amelyek a falusi turizmusra emlékeztetnének. Hiszen a közigazgatásilag Algyőhöz tartozó Nagyfa, különösen a Tisza itteni holtága természeti érték: kiváló horgászhely, madárvilága különleges. Ennek fölterképezésére együttműködési megállapodást kötött a nagyfai börtön és a Szegedi Tudományegyetem – magyarázza Törzsök Tibor. – De a két nagyváros – Hódmezővásárhely és Szeged – közelsége is vonzó programokat kínál.

Fogház: a rácsok mögötti folyosón szabadon mozoghatnak, mert nem zárkákban, hanem kórteremből átalakított szobákban laknak a fogva tartottak

FOTÓK: SEGESVÁRI CSABA

ÚJSÁZSI ILONA